

Tina Bohak

Konservatorij za glasbo in balet Maribor

SOLISTIČNA POUSTVARJALNOST BARITONISTA SAMA VREMŠAKA

Izveček: Prispevek obravnava solistično poustvarjalnost baritonista Sama Vremšaka, ki temelji na dokumentih in drugih pisnih virih, ohranjenih v zasebnem arhivu njegove družine, Glasbeni zbirki Narodne in univerzitetne knjižnice Ljubljana, arhivu Radia Slovenija ter v Digitalni knjižnici Slovenije, ki v dosedanjih objavah še niso bili predmet raziskav. Gre za prvo poglobljeno študijo tega segmenta Vremšakovega delovanja. Predstavljen je podroben popis skoraj sedemdesetih koncertov in drugih udeleževanj baritonista Sama Vremšaka skozi desetletja, prav tako so predstavljeni spomini znanih Kamničanov ob Vremšakovi smrti, njegova redna glasbena spremljevalca, organist Hubert Bergant in pianist Leon Engelman, ter seznam arhivskih posnetkov, ohranjenih v fonoteki Radia Slovenija, kjer se je Vremšak predstavil kot solist – poustvarjalec.

Ključne besede: Samo Vremšak, baritonist, solistična poustvarjalnost, Hubert Bergant, Leon Engelman

Abstract: The article explains the solo interpreters of the baritone Samo Vremšak, based on documents and other written sources preserved in the private archives of his family, the music collection of the National and University Library Ljubljana, the archive of Radio Slovenia and the Digital Library of Slovenia, which were largely neglected in previous publications. An inventory of nearly seventy concerts and other engagements of the baritone Samo Vremšak over the past decades is presented in detail, as are the memories of well-known figures from Kamnik upon his death, including his regular musical companions - the organist Hubert Bergant and the pianist Leon Engelman - alongside a list of archival footage preserved in the record library of Radio Slovenia, where Vremšak is presented as a soloist - performer.

Keywords: Samo Vremšak, baritone, solo interpreters, Hubert Bergant, Leon Engelman

Glasbeno udeleževanje Sama Vremšaka je bilo vseskozi večtirno – ena izmed njegovih pomembnejših dejavnosti je bila solistična poustvarjalnost, čeprav je potrebno izpostaviti, da je sam velikokrat poudarjal, da je bil v prvi vrsti komponist.¹ Petju je bil Vremšak zelo predan že od svoje rane mladosti, k čemur ga je spodbujal njegov oče Ciril Vremšak (1900–1968), tudi odlični tenorist in solo pevec.² Samo Vremšak je prve glasbene nauke dobil kot sedemletni deček pri teti Armeli (Eli),³ ki je bila sicer učiteljica, z glasbo pa se je ukvarjala le ljubiteljsko.⁴ Kot je sam povedal, se je s solističnim petjem seznanil že leta 1952, ko je pel nek solo in še ni bil pevsko izobražen. Na predlog očeta se je odločil za študij solopetja.⁵

1 Franc Križnar, Tihomir Pinter, *Sto slovenskih skladateljev*, Ljubljana: Prešernova družba, 1997, str. 226.
2 Tončka Stanonik, Lan Brenk, *Osebnosti: veliki slovenski biografski leksikon*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2008, str. 1290.
3 Hvala gospe Vladki Vremšak za posredovanje podatkov.
4 Matic Romšak, »60 let življenja z glasbo«, *Kamniški občan* 30 (1990), št. 10, str. 5, »Samo Vremšak – častni občan občine Kamnik«, dostopno na spletnem naslovu: <http://castni.nakamniskem.si/vremsak/glasbenik.php>, 9. 10. 2014.
5 Prav tam.

Med študijem kompozicije je leta 1955 opravil zaključni izpit iz solopetja na Srednji glasbeni šoli v Ljubljani v razredu profesorja Ada Dariana Morica⁶ (1895–1966), sicer tenorista in uveljavljenega pevskega pedagoga in nato študij pri njem nadaljeval na ljubljanski Akademiji za glasbo, vendar ga je zaradi služenja vojaškega roka moral prekiniti. S študijem je nadaljeval v letu 1957 in tri leta kasneje (leta 1960) pridobil pevsko diplomu.⁷ Čeprav se je veliko njegovih kolegov z Akademije usmerilo v operno dejavnost, se je sam izrazito posvetil le koncertnemu poustvarjanju.⁸ V enem izmed intervjujev je Vremšak poudaril, da kot komponist nikoli ni čutil posebne afinitete do opere in operete, iz česar je mogoče sklepati, da se ravno zaradi tega razloga tudi kot solist ni ukvarjal z operno oziroma operetno poustvarjalnostjo.⁹ Kot koncertni baritonist je pel tako rekoč celoten standarden baritonski repertoar. Pogosto je nastopal na solističnih recitalih, v kantatah in oratorijih, posebno pozornost pa je namenjal slovenskemu samospevu.¹⁰

Vremšak je veliko sodeloval z RTV Ljubljana – v obdobju 1960–1967 je pel v komornem zboru, za radijski arhiv je od leta 1960 naprej posnel vrsto interpretacij tujih in domačih solističnih del, med katerimi so najpomembnejše krstne izvedbe samospevov Marija Kogojja in posnetek recitala v Koncertnem ateljeju Društva slovenskih skladateljev iz leta 1971.¹¹

V fonoteki – glasbenem arhivu Radia Slovenija je ohranjenih več kot petdeset digitaliziranih posnetkov, kjer se je Vremšak predstavil kot solist – poustvarjalec. Potrebno je poudariti, da je digitalna baza podatkov šele v fazi izdelave, zato, kot je razvidno iz spodnjega seznama, ponekod manjka spremljevalec Vremšaka, natančen datum snemanja in/ali lokacija.¹² Ugotavljamo, da je Vremšak tudi za snemanja pretežno izbiral slovenske samospeve, prav tako je iz seznama razvidno, da sta se v studiih Radia Slovenija v njegovem zgodnjem pevskem obdobju (nekje do leta 1968) kot klavirska spremljevalca redno izmenjevala Jakob Jež in Leon Engelman, v Vremšakovem zrelem obdobju (obdobje snemanj – 1976–1990) pa je vlogo klavirskega spremljevalca prevzel

6 Tenorist, operni in koncertni pevec ter pevski pedagog Adolf (Ado) Moric Darian (1895–1966) je solopetje absolviral na dunajskem Novem konservatoriju (*Neues Wiener Konservatorium*, ustanovljen leta 1909). Po končanem študiju se je kot lirski tenor predstavil na vseh večjih evropskih opernih odrih (Gradec, Dunaj, Kassel, Hamburg, Leipzig, Stuttgart, Berlin, København, Basel, Praga idr.). V svoji operni karieri je pel predvsem vloge tradicionalnega repertoarja (Mozart, Puccini, Verdi), po vrnitvi v domovino pa se je uveljavil predvsem kot koncertni oratorijski pevec, v obdobju 1940–1945 je bil glavni tajnik Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani. Darian se je v šolskem letu 1939/1940 pričel posvečati pedagoškemu delu kot honorarni učitelj na novoustanovljeni Glasbeni akademiji, ob njenem preimenovanju v Akademijo za glasbo januarja 1946 je postal profesor solopetja tudi na tej ustanovi. Svoje didaktične pevske metode je opisal v priložniku *Šola lepega petja*, ki je izšel leta 1950. Tina Bohak, *Pevska šola Julija Betetta*, doktorska disertacija, Ljubljana: Akademija za glasbo, 2013, str. 147–148.

7 Tončka Stanonik, Lan Brenk, n. d., str. 1290, Lira – prvo slovensko pevsko društvo, ustanovljeno 1882, dostopno na spletnem naslovu: http://www.lira-kamnik.si/zbor03_03.html, 9. 10. 2014, Kamniško-komendski biografski leksikon, dostopno na spletnem naslovu: <http://www.leksikon.si/Oseba/OsebaId/46>, 9. 10. 2014.

8 Marijan Gabrijelčič, »Obletnični portret«, *Glasbena mladina* 20 (1989–1990), št. 78, str. 14–15.

9 Franc Križnar, *Portreti gorenjskih glasbenikov*, Maribor: Center za interdisciplinarne in multidisciplinarne raziskave in študije Univerze, Inštitut glasbenoinformacijskih znanosti, 2006, str. 149–158.

10 »Samo Vremšak – častni občan občine Kamnik«, dostopno na spletnem naslovu: <http://castni.nakamniskem.si/vremsak/glasbenik.php>, 9. 10. 2014.

11 Katarina Bedina, »Samo Vremšak«, *Slovenska biografija*, dostopno na spletnem naslovu: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi821356/>, 9. 10. 2014.

12 Glasbeni arhiv Radia Slovenija – iskrena hvala gospe Jeni Grazio za posredovanje podatkov, F. Križnar, »Repertoar samospeva na Slovenskem ali/in slovenskega samospeva 19. stol. v fonoteki – glasbenem arhivu Radia Slovenija in njegovi izvajalci«, *Muzikološki zbornik* 42 (2006), št. 2, str. 111–155.

Engelman, kar ni naključje, saj sta samospeve in druga dela redno poustvarjala na koncertih in drugih nastopih.

Tabela 1: Seznam arhivskih posnetkov baritonista Sama Vremšaka, ohranjenih v arhivu Radia Ljubljana¹³

Avtor	Naslov	Spremljevalec	Datum posnetka	Lokacija snemanja
Vasilij Mirk	<i>Pesmi iz sanj, ciklus pesmi za srednji glas in klavir</i>	Jakob Jež	21. 2. 1963	Studio 13 RTV Slovenija
Marij Kogoj	<i>Nad mestom belim</i>	Jakob Jež	14. 1. 1964	Studio 13 RTV Slovenija
August Carl Ditters von Dittersdorf	<i>Doktor in apotekar</i>	/	maj 1964	/
Marij Kogoj	<i>Kar hočete</i>	Jakob Jež	12. 10. 1964	Studio 13 RTV Slovenija
Marij Kogoj	<i>Kar hočete</i>	/	17. 12. 1964	
Giacomo Puccini	<i>Tosca</i>	/	julij 1966	Slovenska filharmonija
Zvonimir Ciglič	<i>Topoli v jeseni</i>	Leon Engelman	21. 2. 1968	Studio 13 RTV Slovenija
Zvonimir Ciglič	<i>Usoda</i>	Leon Engelman	21. 2. 1968	Studio 13 RTV Slovenija
Giuseppe Verdi	<i>Ples v maskah</i>	/	24. 4. 1968	Slovenska filharmonija
Jakob Jež	<i>Tri baladne pesmi za bariton in klavir</i>	Jakob Jež	5. 11. 1968	Studio 13 RTV Slovenija
Georg Friedrich Händel	<i>Rinaldo (verzija za glas in klavir)</i>	Leon Engelman	23. 1. 1976	Studio 13 RTV Slovenija
Anton Lajovic	<i>Pesem starca</i>	Leon Engelman	23. 1. 1976	Studio 13 RTV Slovenija
Pavel Šivic	<i>Ciproš</i>	Leon Engelman	23. 1. 1976	Studio 13 RTV Slovenija
Samo Vremšak	<i>Drevo</i>	Leon Engelman	23. 1. 1976	Studio 13 RTV Slovenija
Samo Vremšak	<i>Pa ne pojdem prek poljan</i>	Leon Engelman	23. 1. 1976	Studio 13 RTV Slovenija
Hugo Wolf	<i>Jutranja rosa</i>	Leon Engelman	23. 1. 1976	Studio 13 RTV Slovenija
Dmitrij Šostakovič	<i>Španske pesmi, op. 100</i>	Leon Engelman	23. 1. 1976	Studio 13 RTV Slovenija
Milan Potočnik	<i>Tri balade Petrice Kerempuha, op. 11</i>	Leon Engelman	16. 6. 1977	/
Bohuslav Martinů	<i>Legenda iz dima po pečenem krompirčku</i>	/	15. 5. 1978	Slovenska filharmonija

¹³ Glasbeni arhiv Radia Ljubljana – iskrena hvala gospe Jeleni Grazio za posredovanje podatkov.

Alojz Srebotnjak	<i>Ekstaza smrti</i>	/	1. 11. 1978	Slovenska filharmonija
Samo Vremšak	<i>Tri balade Petrice Kerempuha Miroslava Krleže</i>	/	20. 3. 1984	Studio 13 RTV Slovenija
Vilko Ukmar	<i>Šest samospenov na pesnitve Edvarda Kocbeka</i>	Leon Engelman	29. 3. 1984	/
Jakob Jež	<i>Idile Jurija Vodovnika</i>	/	20. 2. 1989	/
Pavel Šivic	<i>Naša kratka večnost</i>	/	6. 6. 1989	/
Benjamin Ipavec	<i>Iz gozda so ptice odplule</i>	Leon Engelman	12. 9. 1990	Studio 14 RTV Slovenija
Benjamin Ipavec	<i>Menih</i>	Leon Engelman	12. 9. 1990	Studio 14 RTV Slovenija
Hrabroslav Volarič	<i>Oj, rožmarin</i>	Leon Engelman	12. 9. 1990	Studio 14 RTV Slovenija
Samo Vremšak	<i>Osem pesmi iz ciganske poezije</i>	Leon Engelman	12. 9. 1990	Studio 14 RTV Slovenija
Slovenska narodna/prir. Vremšak	<i>Ko bi zilo noj dravco prepvavati znou</i>	/	/	/

Vremšak je bil v svojem bogati karieri član več pevskih zborov in znamenite zasedbe Slovenski oktet, s katero je sodeloval v letu 1978. Kamniško *Liro* je vodil v obdobju 1962–1993, v okviru kamniškega festivala *Musica Aeterna* pa je bil od leta 1994 umetniški vodja in pevec Ansambla slovenskih pevcev sakralne glasbe oziroma Slovenskih vokalnih solistov.¹⁴ Kot solist baritonist je nastopal tudi na letnih in božičnih koncertih kamniške *Lire* ter tudi na gostovanjih na domačih tleh in izven meja, zato je potrebno poudariti, da je število vseh koncertov in nastopov Sama Vremšaka precej večje od števila, ki ga je bilo mogoče navesti na podlagi dosegljivih virov in literature.¹⁵

Najpomembnejši nastopi Sama Vremšaka skozi desetletja

1950–1960

Viri o Vremšakovih pevskih nastopih v času »pevskega šolanja« niso bogati. Trinajstega in štirinajstega avgusta leta 1955 je kot eden izmed štirih najboljših učencev profesorja Ada Dariana (poleg Nade Zrimšek, Janeza Trilerja in Marije Sedej op. p.) nastopil v okviru kulturnega tedna v Kamniku. Kot spremljevalca pevskih solistov sta nastopila koncertni pianist Zdenko Marasovič iz Beograda in takratni študent orgel na Akademiji za glasbo v Ljubljani, Hubert Bergant, ki je v kasnejših letih postal redni Vremšakov spremljevalec in bo predstavljen v nadaljevanju. Spored je obsegal skladbe predklasičnih mojstrov, tuje in slovenske samospelve ter arije iz raznih oper. V *Slovenskem poročevalcu*

¹⁴ Darja Korez Korenčan, *Družinske vezi slovenskih glasbenikov*, Ljubljana: Forma 7, 2005, str. 181–182.

¹⁵ M. Romšak, »Z Liro po deželi tulipanov«, *Kamniški občan* 35 (1996), št. 14, str. 7.

je bilo po koncertu o Vremšaku zapisano, da je imel »[...] poleg izdatnega glasu še izvrstno dikcijo in dobro mero muzikalnosti«. ¹⁶

Med študijem petja je Vremšak nastopil tudi kot solist na Simfoničnem koncertu ljubljanske Akademije za glasbo v sodelovanju z Radiem Ljubljana, ki je bil konec maja leta 1958 v Slovenski Filharmoniji, a iz dosegljivih virov in literature ni bilo mogoče ugotoviti, kaj je Vremšak kot solist izvajal. ¹⁷

1960–1970

V obdobju 1960–1970 se je Vremšak predstavil na šestih koncertih oziroma nastopih. Konec maja leta 1961 je kot eden izmed solistov skupaj z mednarodno pevsko elito pod vodstvom dirigenta Lovra Matačiča sodeloval pri koncertni izvedbi opere Modesta Musorgskega *Boris Godunov* v okviru oranžnega abonmaja v Ljubljani, ¹⁸ v začetku septembra leta 1963 pa je skupaj s sopranistko Vando Gerlovič (1925–2001) in pianistom Hubertom Bergantom izvedel celovečerni koncert samospvov in opernih arij v Kamniku. ¹⁹ Vremšak je poustvaril samospve Antonia Caldare, Wolfganga Amadeusa Mozarta, Roberta Schumanna, Josipa Pavčiča, Matije Bravničarja in lastna dela ter arije iz oper Richarda Wagnerja, Giuseppeja Verdija ter Ruggiera Leoncavalla. ²⁰

V naslednjih letih je Samo Vremšak sodeloval kot solist na različnih prireditvah v Ljubljani in Kamniku – med drugim je konec decembra leta 1963 nastopil na komemoraciji ob 20-letnici smrti skladatelja Francija Šturma v Ljubljani, ²¹ leto kasneje (1964) pa kot solist na koncertu komornih skladb članov skupine *Pro musica viva* v Ljubljani. ²² V letu 1966 je Vremšak nastopil kot solist na slavnostni akademiji ob 25-letnici Jugoslovanske armade v Kamniku, ²³ ob koncu tega desetletja (1969) pa je nastopil kot solist ob 100-letnici Narodne čitalnice v Kamniku. ²⁴

1970–1980

O koncertnem udejstvovanju Sama Vremšaka v 70. letih med viri zasledimo devet objav. Odmevnejši koncert je izzvenel konec aprila leta 1971, ko sta skupaj s pianistom Leonom Engelmanom nastopila v okviru VIII. koncerta Društva slovenskih skladateljev, kjer sta se predstavila s samospvi Hannsa Eislerja, Vilka Ukmarja, Jakoba Ježa, Marija Kogoja, Dmitrija Šostakoviča in Blaža Arniča. ²⁵ Ta recital so v letu 1972 predvajali tudi na Radiu Ptuj. ²⁶

Leto 1974 je na področju solističnega udejstvovanja Sama Vremšaka precej razgibano – v maju je nastopil kot eden izmed solistov na drugem koncertu šestega cikla koncertne sezone Slovenske filharmonije, kjer je skupaj z zagrebškim godalnim kvartetom poustvaril *Tri pesmi za glas (bariton) in kvartet (godalni op. p.)* skladatelja Pavleta

16 F. A., »Vokalni koncert pevcev – solistov«, *Slovenski poročevalec* 16 (1955), št. 192, str. 4.

17 Franček Štefanec, »V glasbo prelil narodovo veselje in bolečino«, *Kamniški občan* 43 (2004), št. 6, str. 7.

18 K., »Koncerti«, *Delo* 3 (1961), št. 140, str. 11.

19 B. A., »Koncert solistov«, *Kamniški občan* 2 (1963), št. 89, str. 7.

20 Prav tam.

21 *Koncertni list Slovenske filharmonije* 13 (1963/1964), št. 3, str. 33.

22 Rafael Ajlec, »Pri skupini »Za živo glasbo««, *Ljubljanski dnevnik* 13 (1964), brez paginacije.

23 NN, »Praznovanje dneva JLA«, *Kamniški občan* 5 (1966), št. 7, str. 9.

24 NN, »Prijeten čitalniški večer«, *Kamniški občan* 8 (1969), št. 1, str. 3.

25 M. S., »Koncertni telegrami«, *Glasbena mladina* 1 (1971), št. 5, str. 10–11.

26 NN, »Radijski program«, *Tednik* 25 (1972), št. 18, str. 15.

Merkùja, prav tako je bil isti koncertni program ponovljen tudi konec maja na *Slovenskih glasbenih dnevih*.²⁷ V novembru leta 1974 je v mestu Brežice potekal festival z naslovom *Revolucija in glasba*, v okviru katerega sta 25. in 26. novembra potekala Večera samosppevov, kjer so 25. novembra nastopili sopranistka Ileana Bratuž Kocjan, baritonist Samo Vremšak, tenorist Rajko Koritnik in basist Ivan Sancin, naslednji večer pa altistka Milka Evtimova, tenorist Mitja Gregorač, pianista Zdenka Novak in Pavel Šivic, violinist Tomaž Lorenz ter violist Srečko Zalokar. Repertoar je obsegal samosppeve slovenskih starejših in mlajših skladateljev Nika Štritofa, Matije Bravničarja, Janeza Kuharja, Marjana Kozine, Slavka Osterca, Rada Simonitija, Bojana Adamiča, Karla Pahorja in Alojza Srebotnjaka.²⁸ Koncerta sta bila dobro obiskana in sprejeta z navdušenjem, saj je Marijan Gabrijelčič po koncertih zapisal: »[...] Verjamem, da je bilo marsikateremu mlademu poslušalcu, ki je obiskal koncerta v brežiškem kulturnem domu, tokratno srečanje s komorno glasbo prvo, in da je raje ploskal skladbam, ki dajejo večji poudarek melodični liniji in seveda tudi onim izvajalcem, ki prednjačijo po glasovnem bogastvu.«²⁹

V juniju leta 1976 je Vremšak ob spremljavi pianista Primoža Lorenza sodeloval v finalu TV kviza glasbenega znanja z naslovom »Ipavci, Lisinski, Mokranjac«, in sicer pri slušnih vprašanjih – Vremšak in Lorenz sta izvedla kompozicijo, na monitorju se je prikazala notna slika kompozicij, ekipe pa so morale ugotoviti avtorja in delo.³⁰ Iz virov ni bilo mogoče razbrati, na kateri televiziji je bil predvajan ta kviz, predvidevamo pa, da je bilo to na televiziji Slovenija.

Leto 1977 je v solistični poustvarjalnosti Sama Vremšaka pomenilo nov mejnik. Časopis *Delo* je šestega septembra tega leta objavil razpis za avdicijo tenorjev in baritonov v Slovenskem oktetu, saj so zasedbo zapustili štiri takratni nosilni stebri: tenorista Jože Kores in baritonist Andrej Štrukelj ter tenorist Božo Grošelj in baritonist Tone Kozlevčar, ki sta bila ustanovna člana. Nadomestili so jih tenorista Igor Zierenfeld in Jože Banič ter baritonista Peter Bedjanič in Samo Vremšak, ki ga je leto kasneje nadomestil Tomaž Tozon.³¹ V dobrem letu delovanja pri Slovenskem oktetu, ki je takrat deloval pod umetniškim vodstvom dirigenta Antona Nanuta,³² je Samo Vremšak z zasedbo koncertiral doma in na tujem – nastopili so na Ljubljanskem festivalu s tremi koncerti, na poletnem festivalu v Dubrovniku, potovali v Krakov na Poljsko in peli v dobrodelne namene ob 40-letnici Onkološkega inštituta v Ljubljani ter koncertirali v Trstu v Kulturnem domu, v abonmajskem koncertu Glasbene matice.³³ V tem času je oktet posnel venček slovenskih napitnic, kjer se je med drugim Vremšak najbolj izrazil kot solist v priljubljeni priredbi dolenske ljudske *En starček je živel*.³⁴

V okviru festivala *Revolucija in glasba* je Vremšak v novembru leta 1978 kot solist sodeloval pri izvedbi kantate za mešani zbor, bariton in orkester Alojza Srebotnjaka *Ekstaza smrti*, ki so jo poustvarili simfonični orkester Slovenske filharmonije in Komorni zbor RTV Ljubljana pod taktirko dirigenta Marka Muniha na gostovanju v Zagorju 24.

27 *Koncertni list Slovenske filharmonije* 23 (1973/1974), št. 26/2, NN, »Slovenski glasbeni dnevi«, *Glasbena mladina* 4 (1974), št. 6, str. 7.

28 M. Gabrijelčič, »Revolucija in glasba«, *Glasbena mladina* 5 (1974), št. 2, str. 12, *Dolenjski list* 25 (1974), št. 47, str. 1.

29 M. Gabrijelčič, prav tam.

30 Kaja Šivic, »Finale pred tv kamerami«, *Glasbena mladina* 6 (1976), št. 7, str. 9–10.

31 Boris Pangerc, *Slovenski oktet*, Ljubljana: Tiskarna Hren, 2007, str. 78.

32 Pavel Mihelčič, »Poezija in glasba«, *Delo* 20 (1978), št. 143, str. 14.

33 B. Pangerc, n. d., str. 79.

34 B. Pangerc, n. d., str. 204–205.

novembra in tri dni kasneje še v Slovenski filharmoniji.³⁵ V tem letu je prvo slovensko pevsko društvo *Lira* v Kamniku priredilo koncert, posvečen 150-letnici smrti velikega skladatelja Franza Schuberta, kjer je med drugim kot eden izmed solistov nastopil baritonist Samo Vremšak.³⁶

Kot eden izmed solistov je Vremšak v letu 1979 nastopil na koncertu samospenov v Kamniku, kjer je bila temeljna nit programa glasbena kultura, ki so jo številni kamniški glasbeni umetniki snovali skoti posamezna obdobja. Kot gostje so poleg Vremšaka nastopili še tenorist Rajko Koritnik, basist Dragiša Ognjanovič in pianist Leon Engelman.³⁷ Prav tako je v letu 1979 svojo 60-letnico praznovalo Delavsko kulturno društvo *Solidarnost*, kjer so v okviru praznovanj imeli samostojne koncerte Trio Lorenz, Hubert Bergant, Monika Skalar in Samo Vremšak, a iz virov ni bilo mogoče ugotoviti koncertnih sporedov, predvidevamo pa, da so koncerti najbrž potekali v domačem Kamniku.³⁸

1980–1990

Solistična poustvarjalnost Sama Vremšaka je v 80. letih še naraščala. To se zdi logično, saj je bil Vremšakov glas v tem času že v t. i. zrelem obdobju. Med viri in literaturo zasledimo dvajset objav.

V letu 1980 je skupaj s pianistom Leonom Engelmanom nastopil na 29. mednarodnem poletnem festivalu v Ljubljani, kjer je verjetno kot prvi Slovenec izvedel celotni pevski ciklus *Labodji* spev Franza Schuberta.³⁹ Leta 1980 je Vremšak pričel zelo uspešno sodelovati tudi z zborom Consortium musicum, ki ga je v obdobju 1968–2011 vodil dr. Mirko Cuderman. Kot eden izmed solistov je Vremšak v maju sodeloval pri izvedbi kantate *Stara pravda* Matije Tomca,⁴⁰ konec septembra pa pri izvedbi oratorijske kantate Stanka Premrla z naslovom *Sveti Jožef*. Koncert je bil posvečen 100-letnici skladateljevega rojstva.⁴¹ V novembru 1980 se je pričelo tudi njegovo redno sodelovanje z organistom Hubertom Bergantom – v novembru sta nastopila na Mirenskem gradu v okviru III. mirenske kulturne jeseni – šlo je za nadaljevanje tradicionalnih koncertov Huberta Berganta na Mirenskem gradu, katerih začetek je segal v leto 1976.⁴² Koncertni spored je obsegal dela Alessandra Stradelle, Giuseppeja Aldrovandinija, Johanna Sebastian Bacha, Sigfrida Karg-Elerta, Franza Liszta, Gabriela Fauréja, Louisa Vierneja, Hugolina Sattnerja in Charlesa L. Johnsona.⁴³ Prav tako sta v novembru Vremšak in Bergant nastopila na samostojnem koncertu v goriški stolnici, kjer se je Vremšak predstavil prvič.⁴⁴ Koncertni spored je obsegal sakralni program, in sicer: Alessandro Stradella: *Pietà*, *Signor* za glas in orgle, Johann Sebastian Bach: *Passacaglia in fuga v c-molu*, J. S. Bach: odlomek iz *Velike maše (Et in spiritum sanctum)* za bariton in orgle,

35 *Koncertni list Slovenske filharmonije* 28 (1978/1979), št. 2, str. 23, *Koncertni list Slovenske filharmonije* 28 (1978/1979), št. 2, str. 26.

36 U. R., »Trio Lorenz na Schubertovem večeru«, *Kamniški občan* 17 (1978), št. 6, str. 4.

37 M. J., »Pesmi in plesi«, *Kamniški občan* 18 (1979), št. 9, str. 4.

38 Franc Svetelj, »Ob zaključku jubilejnega leta«, *Kamniški občan* 18 (1979), št. 21, str. 3.

39 NN, »Opera začenja«, *Dnevnik* 29 (1980), št. 152, str. 5.

40 NN, »Koncerti«, *Delo* 22 (1980), št. 114, str. 14.

41 NN, »Stanko Premrl – 100 let«, *Naš tednik* 32 (1980), št. 42, str. 5.

42 P. B., »Bergant in Vremšak na Mirenskem gradu«, *Primorski dnevnik* 36 (1980), št. 260, str. 4.

43 NN, »Bergant in Vremšak na Mirenskem gradu«, *Delo* 22 (1980), št. 262, str. 6.

44 NN, »Concerto per organo e baritono questa sera a Gorizia in Duomo«, *Il gazzettino*, 8. 11. 1980, brez paginacije.

Wolfgang Amadeus Mozart: *Intrada in fuga v C-duru* za orgle, Felix Mendelssohn Bartholdy: *Sonata št. 6 v d-molu* za orgle, Gabrijel Fauré: *Requiem (Libera me Domine)*, César Franck: *Koral v a-molu*, Hugolin Sattner: odlomek iz oratorija *Assumptio (Dormitio)* za glas in orgle ter Samo Vremšak: *Tema con variazioni*.⁴⁵

Junija leta 1982 se je Vremšak prvič udeležil *Kogojevih dnevo*v v Kanalu ob Soči in postal redni koncertant tega festivala tudi v kasnejših letih. Ob spremljavi pianista Leona Engelmana je nastopil na Večeru samospeva in zborovskih pesmi, kjer se je poleg njiju predstavil še dekliški pevski zbor Heribert Svetel pod vodstvom Ivana Vrbančiča.⁴⁶ Vremšak in Engelman sta poustvarila samospeve Marija Kogoja, Janka Ravnika, Antona Lajovica, Lucijana Marije Škerjanca, Marjana Kozine in Marijana Gabrijelčiča. Ivan Silič je po koncertu zapisal: »[...] Samo Vremšak se je z lepo izenačenim glasom in s smiselno zastavljenim interpretiranjem, prepojenim s pristnim muzikalno poetskim duhom, predstavil kot izrazit koncertni pevec, ki mu je enakovredno bilo ob strani oblikovalno pretehtano sodelovanje pianista – ko je le-ta težil h gradnji nazorno učinkujoče celote. [...]«⁴⁷

Samo Vremšak je kot solist nastopil tudi v okviru festivala *Revolucija in glasba*, ki je v letu 1983 potekal v Slovenj Gradcu. Ob spremljavi Leona Engelmana je kot eden izmed solistov nastopil v dvorani slovenjgraške Glasbene šole.⁴⁸

Leta 1985 je med drugim potekala 320-letnica Zdravilišča Rogaška Slatina, kjer so ob tej obletnici potekali *Rogaški glasbeni večeri*. Vremšakov spremljevalec Hubert Bergant je imel ob tej obletnici dva orgelska koncerta, in sicer s Slovenskih oktetom in s Samom Vremšakom ter Angelo Tomanič.⁴⁹ V novembru istega leta je v počastitev evropskega leta glasbe Društvo ljubiteljev stare glasbe Radovljica v radovljiški cerkvi v priredilo koncert, na katerem sta nastopila Samo Vremšak, bariton, in Hubert Bergant, orgle. Izvajala sta dela Georga Fridericha Händla, Heinricha Schütza, Domenica Scarlattija in Johanna Sebastiana Bacha.⁵⁰

Leto 1986 je prineslo nove koncerte in nova udejstvovanja Sama Vremšaka – v marcu je ponovno sodeloval z zborom Consortium musicum. Nastopil je pri izvedbi Bachovega *Pasijona po Janezu* v ljubljanski stolnici – Vremšak je poustvaril vlogo Jezusa.⁵¹ Marijan Gabrijelčič je po koncertu izpostavil odličnost Vremšaka: »[...] Solistično skupino je intonančno in muzikalno neskajeno vodil Samo Vremšak. [...]«⁵² V juliju 1986 je uigran tandem Vremšak-Bergant izvedel v goriški stolnici samostojni koncert. Na sporedu je bilo enajst skladb iz klasičnega in modernega repertoarja – od orgelskih skladb Matije Tomca, nabožnih skladb Heinricha Schütza, *Male partite* za orgle Hansa Haselboeckea do odlomka iz Bachove *Velike maše (Et in Spiritum Sanctum)* za bariton in orgle, Lisztovega *Orpheusa* za orgle in odlomka iz oratorija *Jeftejeva prisega* Hugolina Sattnerja, *Večnemu bogu* Marija Kogoja, *Veni Sancte Spiritus* za orgle Marca Sofianopula, treh črnskih duhovnih v priredbi Charlesa L. Johnsona ter *Te Deum* za orgle Sulyoka Imre. Konec

45 NN, »Ob koncertu Bergant-Vremšak«, *Katoliški glas* 32 (1980), št. 44, str. 6.

46 NN, »Začeli so se Kogojevi dnevi«, *Primorske novice* 36 (1982), št. 52, str. 5.

47 Ivan Silič, »Zadovoljiva raven Kogojevih dni«, *Primorske novice* 36 (1982), št. 55, str. 5.

48 I. P., »Prispevek v glasbeno zakladnico«, *Delo* 25 (1983), št. 264, str. 6.

49 Mira Mracsek, »Ob 320-letnici Zdravilišča Rogaška Slatina »Rogaški glasbeni večeri««, *Delo* 27 (1985), št. 199, str. 7.

50 V. F., »V soboto koncert v radovljiški cerkvi«, *Delo* 27 (1985), št. 266, str. 13.

51 F. Križnar, »Bachov pasijon po Janezu«, *Ljubljanski dnevnik* 35 (1986), št. 74, str. 12.

52 M. Gabrijelčič, »Izpovedna enostavnost«, *Delo* 28 (1986), št. 65, str. 6.

novembra 1986 je Vremšak nastopil kot eden izmed solistov na koncertu Partizanskega pevskega zbora kot osrednji prireditvi festivala *Revolucija in glasba*, ki je potekala v veliki dvorani Cankarjevega doma.⁵³

V letu 1987 je kot že v preteklih letih nastopal kot solist na raznih prireditvah v rodnem Kamniku – eden takih je bil v oktobru ob 105-letnici delovanja kamniške *Lire* in 120-letnici ustanovitve Narodne čitalnice v Kamniku, ko je nastopil ob spremljavi sina, pianista Borisa Vremšaka.⁵⁴

V letu 1988 je potrebno izpostaviti ponovno sodelovanje Vremšaka in Berganta na *Kogojevih dnevih* – koncertirala sta v dekanijiški cerkvi v Kanalu ob Soči. Izvajala sta del dela Sama Vremšaka, Marija Kogoja, Sreča Koporca, Hugolina Sattnerja, Petra Kopača, Primoža Ramovša in Marijana Gabrijelčiča. Pavel Mihelčič je po koncertu zapisal takole: »[...] *Iz zapuščine Marija Kogoja sta Samo Vremšak in Hubert Bergant predstavila dve neznanji pesmi – »Če sončna se razpenjajo vam pota« in »Večnemu bogu«.* Obe sta kogojevsko zaostreni, pevsko lokovani in harmonsko bogati, zagledani v človekovo intimo. Obe, zlasti druga, sta vredni in bogatita portret tega našega mojstra pozne romantike in ekspresionizma. [...] Slišali smo tudi dve ariji (iz kantate »V pepelnčni noči« in iz oratorija »Assumptio«) Hugolina Sattnerja. Ob orgelski spremljavi ju je zapel Samo Vremšak, pomenili pa sta bolj informacijo o Sattnerjevem skladateljskem delovanju, ki se je zadrževalo v (tedanjem) okviru uporabne glasbe. [...] Vremšakova Ena druga velikonočna pejssem (na besedilo Marka Kumprehta iz leta 1595) pa združuje arhaično besedilo z današnjim skladateljevim jezikom. [...]»⁵⁵ Prav tako sta Samo Vremšak in Hubert Bergant v novembru koncertirala v Frančiškanski cerkvi v Kamniku, kjer sta se predstavila z deli Alexandra Guilmanta, Hugolina Sattnerja, Petra Kopača, Marija Kogoja, Oliverja Messiaena in Sama Vremšaka.⁵⁶

Konec 80. let so člani družine Vremšak, in sicer oče Samo, bariton, in hči Vladka ter sin Boris, klavirska spremljiva, v februarju nastopili na otvoritvi retrospektivne razstave kamniškega akademskega kiparja Leona Homarja.⁵⁷ V letu 1989 je Vremšak nastopil kot eden izmed solistov na koncertu ob 45-letnici delovanja Partizanskega pevskega zbora v veliki dvorani Cankarjevega doma, kjer je sodeloval pri praiizvedbi skladbe Pavla Šivica *Naša kratka večnost* in pri izvedbi *Idil Jurija Vodovnika* skladatelja Jakoba Ježa.⁵⁸

1990–2000

Obdobje 90. let zagotovo predstavlja višek Vremšakove solistične poustvarjalnosti, saj je nastopil na skoraj tridesetih koncertih in drugih nastopih, čeprav je bil sam že gospod sredi šestdesetih let.

V letu 1990 sta na povabilo Zveze kulturnih organizacij Kamnik Vremšak in Leon Engelman v kamniški dvorani Veronika izvedla tri samospevne večere pod skupnim naslovom *Od čitalnic do danes* (12., 19. in 26. januar), kjer sta poustvarila kar osemindeset samospevov. Na prvem koncertu sta se predstavila s samospevi skladateljev, delujočih od sredine 19. stoletja, kot so Benjamin Ipavec, Fran Serafin

53 V. Š., »Nastop Partizanskega pevskega zbora«, *Delo* 28 (1986), št. 276, str. 12.

54 M. Romšak, »Kamničani živimo z Liro«, *Kamniški občan* 27 (1987), št. 10, str. 5.

55 P. Mihelčič, »Slovenska orgelska glasba«, *Delo* 30 (1988), št. 226, str. 9.

56 NN, »Vremšak in Bergant v Kamniku«, *Delo* 30 (1988), št. 257, *Petkov teden*, brez paginacije.

57 NN, »Otvoritev retrospektivne razstave malih plastik«, *Kamniški občan* 29 (1989), št. 3, str. 1.

58 Tomaž Rauch, »Od tradicije do aktualnosti«, *Delo* 31 (1989), brez datiranja in paginacije.

Vilhar, Hrabroslav Volarič, Hugolin Sattner in Fran Gerbič, ter z deli nekoliko mlajših iz prvih desetletij 20. stoletja: Josipa Pavčiča, Josipa Michla, Zorka Prelovca, Antona Lajovica ter Janka Ravnika. Dr. Franc Križnar je o tem dogodku v *Dnevniku* zapisal: »[...] *Vremšak je v teh samospelih s trdno vokalno konturo zarisal v slovenski samospev, vse skupaj pa je imela še dodatni programski smisel ter poustvarjalni credo.* [...]«⁵⁹ Na drugem koncertu je njuna programska ideja segla v slovensko medvojno zapuščino. Na sporedu so bili samospeli pozne romantike, ekspresionizma in vojnega časa ter sočrealističnega obdobja. Vremšak in Engelman sta poustvarila samospelave Marija Kogoja, Matije Bravničarja, Lucijana Marije Škerjanca, Blaža Arnič, Karola Pahorja, Marjana Kozine, Rada Simonitija in Pavla Šivica. Križnar ponovno ni bil skop s pohvalo: »[...] *Vremšakov baritonski glas z vsemi primesmi lirizmov je prišel do pravega izraza v spevnih odsekih sicer dokaj dramatično zastavljenih samospelov Marjana Kozine iz ciklusa 'Iz težkih dni' ('Težak, grenak je ta čas'; 'Našo barko zamelo je' in 'Srečanje'). Njim pa je bil dodan še spevno občuteni Mak na besedilo Lili Novyjeve.* [...]«⁶⁰ Na tretjem, zadnjem izmed koncertov, so bili na sporedu samospeli, takrat še živečih in ustvarjajočih slovenskih skladateljev do najmlajše generacije, in sicer Vilka Ukmarja, Zvonimirja Cigliča, Jakoba Ježa, Milana Potočnika in Marijana Gabrijelčiča, izvedla pa sta tudi dela Sama Vremšaka in njegovega sina Borisa.⁶¹ Tomaž Rauch je koncertno poustvarjanje Vremšaka in Engelmana ocenil takole: »[...] *Izvedbe baritonista Vremšaka in pianista Engelmana so bile tehnično in muzikalne izdelane, ne glede na visoko zahtevnost posameznih skladb. To je le še en razlog več, da je bilo ciklusu koncertov v Kamniku vredno prisluhniti.* [...]«⁶² V okviru ciklusa koncertov na obnovljenih orglah na Biljah sta v marcu 1990 nastopila orglavec Hubert Bergant in baritonist Samo Vremšak. Spored je obsegal poleg solističnih orgelskih skladb tudi dela Heinricha Schütza *Ich danke dem Herrn von ganzem Herzen, Was hast du verwirkt?, Ich will den Herren loben allezeit*, Antona Nedvėda *Bone Deus*, Hugolina Sattnerja *V pepelnih noči* in Molitev iz kantate Jefejeva prisega ter *Tedaj so prišli apostoli* iz oratorija *Assumptio* in Charlesa L. Johnsona *Go down, Moses, My Lord, what a morning, Were you there?*. Kot pretekla leta je tudi v septembru 1990 Vremšak skupaj s Hubertom Bergantom sodeloval na *Kogojevih dnevih*.⁶³ Tanja Gregorič Vuga je po koncertu zapisala: »[...] *Sicer pa je bil celoten večer zelo blagozvočen, v tančico ovita nova glasba, ki sta jo oba napovedana samospelava (Ena drugi velikonočna pesem in Objame naj me večni mir) še bolj zmehčala in pod njeno lahkostjo smo že skoraj pozabili, da se je prav ta prostor (dekanjska cerkev) pred več kot šestdesetimi leti ježil ob »nemogočih« zvokih, ki jih je vanj pošiljal glasbeno nemirni Marij.* [...]«⁶⁴ V začetku novembra 1990 sta že uveljavljen tandem Bergant-Vremšak nastopila na celovečernem koncertu v goriški stolnici. Na sporedu so bila dela od renesančnega obdobja preko baroka in klasike vse do moderne. Izvedla sta tri Gallusove motete *Virgo prudentissima, Veni Domine, Exultate Deo*, Schützo *Ich will der Herren loben*, Mozartov *Andante, Pietr Signore* Alessandra Stradelle, *Koncertni preludij* Blaža Arnič, *Libera me* iz *Requiem*a Gabriela Faurėja *Requiem*a, orgelsko solistično skladbo

59 F. Križnar, »Slovenski samospev od čitalnic do danes«, *Dnevnik* 36 (1990), št. 15, str. 12.

60 F. Križnar, »Kamniški večer samospelov«, *Dnevnik* 36 (1990), št. 23, str. 7.

61 F. Križnar, »Slovenski samospev od čitalnic do danes«, *Dnevnik* 36 (1990), št. 32, str. 16.

62 T. Rauch, »Slovenski samospev od čitalnic do danes«, *Delo* 36 (1990), brez datiranja in paginacije.

63 Slavica Crnica, »Glasba, poezija in likovna umetnost na Kogojevih dnevih«, *Delo* 32 (1990), št. 200, str. 8.

64 Tatjana Gregorič Vuga, »Vremšakov poklon Kogoju«, *Primorske novice* 44 (1990), št. 76, str. 7.

Finale Hendrika Andriessena, za tem pa še R. P. Battiste *O, Jesu mi dulcissime*, Antona Nedveda *Bone Jesu* za glas in orgle, nato pa še Laurentacijev *Toccata breve*, Hugolina Sattnerja *Molitev* iz kantate *Jeftejeva prisega* ter orgelski *Finale* iz *Baročne suite* modernega ameriškega skladatelja J. H. Dixona.⁶⁵

Leta 1992 je Frančiškanski samostan Kamnik obeleževal svojo 500-letnico. Ob tem jubileju sta septembra Samo Vremšak in organistka Marija Holcar izvedla koncert sakralnih samospevov v kamniški Frančiškanski cerkvi.⁶⁶ Spored je obsegal dela Alessandra Stradella, P. Battista, Johanna Sebastiana Bach, Antona Nedveda, Hugolina Sattnerja in črnske duhovne pesmi v priredbi L. Johnsona.⁶⁷

V maju in juniju leta 1993 je v švicarskem mestu Zug in bližnji okolici potekal XI. mednarodni orgelski festival z naslovom *Internationale Orgeltage*, ki sta se ga na povabilo umetniškega vodje festivala dr. Oliviera Eisenmanna udeležila tudi Hubert Bergant in Samo Vremšak. Na koncertu konec aprila v farni cerkvi St. Matthias v Steinhausnu sta umetnika predstavila izključno le slovensko glasbeno ustvarjalnost pretekle in novejšje dobe. Izvedla sta orgelska in sakralna solistična dela Stanka Premrla, Antona Nedveda, Franca Kimovca, Hugolina Sattnerja, Ubalda Vrabca, Emila Adamiča, Slavka Osterca, Marija Kogoja, Matije Tomca, Sama Vremšaka in L. M. Škerjanca.⁶⁸ Kritika Hannesa E. Müllerja, ki je izšla tretjega maja v *Zuger Nachrichten* je bila zelo pozitivna: »[...] Samo Vremšak (bariton) se je solistično večkrat izkazal, tako npr. v skladbi Antona Nedveda 'Bone Deus' in v dveh arijah Hugolina Sattnerja, 'V pepelnični noči' in v 'Assumptiu'. Baritonistov topli, modulacij sposobni glas je prišel v akustično neoporečni cerkvi ob subtilni spremljavi Huberta Berganta kar najbolje do izraza; npr. v pesmih Marija Kogoja 'Če sončna se razpenjajo vam pota' in 'Večnemu bogu', v impresivni skladbi Sama Vremšaka 'Objame naj me večni mir' ter v 'Sonetu' Lucijana Marije Škerjanca. [...]«⁶⁹

V letu 1994 je Vremšak nastopil med drugim konec februarja v dvorani Veronika v Kamniku na glasbenem recitalu z naslovom *Predpomladna slutnja*. Skupaj s pihalnim kvintetom RTV Slovenija so krstno izvedli tri Vremšakove samospeve na verze Franceta Balantiča, ki jih je uglasbil leta 1990, in sicer: *Jesenski ognji*, *Zadnje sonce* in *Zasuta usta*.⁷⁰ Franc Križnar je takole ocenil krstno izvedbo: »[...] Tako kot prva točka tega sporeda z baritonistom Vremšakom in Pihalnim kvintetom RTV Slovenija je tudi ta krstna izvedba izzvenela v vsej polnosti za smisel oblikovanja Vremšakove kantilene, dikcijo Balantičeve poezije in skupne konotativne umetnosti nasploh.«⁷¹ V marcu 1994 je Vremšak kot solist nastopil tudi na koncertu, posvečenem 50-letnici smrti pesnika Karla Destovnika Kajuha, ki je potekal v dvorani Veronika v Kamniku.⁷² Leta 1994 je Samo Vremšak postal tudi umetniški vodja *Slovenskih vokalnih solistov*. Osemnajstčlanski sestav je konec aprila tega leta nastopil v okviru cikla *Musica Aeterna* na koru Frančiškanske cerkve sv. Jakoba v Kamniku. Ob spremljavi organistke Marije Holcar so se predstavili s skladbami Avgusta Cererja in Cirila Vremšaka, ki sta v preteklosti

65 NN, »Orgelsko-vokalni koncert nocoj v goriški stolnici«, *Primorski dnevnik* 47 (1991), št. 227, str. 8.

66 »Oznanila«, *Frančiškani Kamnik* 20 (1992), št. 41, str. 3.

67 NN, »Vabimo vas ...«, *Kamniški občan* 32 (1992), št. 15, str. 4.

68 M. V., »Kamniška umetnika v Švici«, *Kamniški občan* 33 (1993), št. 9, str. 11.

69 O. K., »Uspel nastop slovenskih glasbenikov v Švici«, *Kamniški občan* 33 (1993), št. 13, str. 6.

70 F. Križnar, »Predpomladna slutnja ...«, *Kamniški občan* 33 (1994), št. 9, str. 5.

71 Prav tam.

72 Vera Mejač, »V spomin pesniku Kajuhu«, *Kamniški občan* 33 (1994), št. 6, str. 7.

delovala kot zborovodji na korih obeh kamniških cerkva: na Šutni in v kamniški Frančiškanski cerkvi.⁷³ Tudi v letu 1994 sta Samo Vremšak in Hubert Bergant pripravila koncert samospevov, in sicer konec maja v okviru cikla *Musica Aeterna* na prenovljenih Fallerjevih orglah v cerkvi pri sv. Primožu nad Kamnikom.⁷⁴ Spored koncerta je obsegal dela Girolama Frescobaldija, Andree Gabriellija, Heinricha Schütza, Domenica Zipolija, Johanna Sebastiana Bacha, Antona Nedvėda, Georga Friedricha Haendla, Gabriela Faurėja, Stanka Premrla in Lotharja Graapa.⁷⁵ Franc Križnar je koncertu označil takole: »[...] Posebnost tega koncerta so bile pevske arije z orgelsko spremljavo, ki jih je odpel solist Vremšak s posebej občutenim komornim tonom. Ta je bil pri relativno omejenem orgelskem inštrumentu še kako nujen, da so stare baročne in sodobne arije zazvenele s kora sv. Primoža v vsej svoji polnosti. [...]«⁷⁶

V letu 1995 je februarja Samo Vremšak kot baritonist in pianist nastopil na literarno glasbenem recitalu v počastitev slovenskega kulturnega praznika in spomina na rojaka Antona Medveda ob ponatisu njegovih *Poezij*,⁷⁷ v začetku marca pa je skupaj s sopranistko Ireno Baar in pianistko Vladko Vremšak nastopil v kulturnem programu ob predstavitvi monografije *Sv. Primož nad Kamnikom* avtorja Ferdinanda Šerbelja. Izvedli so dela Georga Friedricha Händla, Allesandra Stradelle, Wolfganga Amadeusa Mozarta, Charlesa Gounoda in Hugolina Sattnerja.⁷⁸ Pomemben mejnik v Vremšakovem vsestranskem udejstvovanju pa zagotovo predstavlja avtorska laserska plošča, ki je izšla leta 1995 pri ZKP RTV Slovenija. Med posnetki najdemo tudi samospev, posnet leta 1976, ki ga je uglasbil in izvajal Samo Vremšak na verze Josipa Murna Aleksandrova z naslovom *Pa ne pojdem prek poljan*. Pri klavirju ga je spremljal Leon Engelman.⁷⁹ Milena Nograšek je Vremšakov posnetek samospeva okarakterizirala takole: »[...] ...izrazno pretresljiva poezija je našla odgovarjajoč izraz v glasbi in v intrepeticiji. [...]«⁸⁰ V novembru 1995 je Vremšak skupaj s flavtistko Ado Holcar in organistko Marijo Holcar nastopil v župnijski cerkvi v Komendi na koncertu iz cikla *Glavarjevi orgelski večeri*,⁸¹ na božični dan konec leta 1995 pa je Vremšak sodeloval še pri prvi dnevni maši v škofjeloški kapucinski cerkvi kot eden izmed solistov pri izvedbi *Misse in honorem B. (eatae) M. (-aria) V. (-irginis) cum coro, solist et organo/Maše v čast B. (-lažene) M. (-arije) D. (-evice)* za zbor, solist in orgle kamniškega skladatelja Cirila Vremšaka.⁸²

Tudi v letu 1996 je Vremšak sodeloval z Ado in Marijo Holcar – konec januarja so izvedli dobrodelni koncert v Frančiškanski cerkvi v Kamniku, kjer so bili prostovoljni prispevki namenjeni nakupu osebnih računalnikov za potrebe dijakov Zavoda za

73 F. Križnar: »Musica Aeterna – nesmrtna glasba«, *Kamniški občan* 33 (1994), št. 9, str. 8.

74 NN, »Vabimo vas ...«, *Kamniški občan* 33 (1994), št. 9, str. 4.

75 F. Križnar, »Musica aeterna – neminljiva glasba«, *Gorenjski glas* 47 (1994), št. 41, str. 6.

76 Prav tam.

77 NN, »Vabimo vas ...«, *Kamniški občan* 34 (1995), št. 2, str. 6.

78 NN, »Vabimo vas ...«, *Kamniški občan* 34 (1995), št. 4, str. 6, F. S., »Predstavev monografije sv. Primož na Kamnikom«, *Kamniški občan* 34 (1995), št. 5, str. 6.

79 Slovenski oktet – nekdanji pevci, dostopno na spletnem naslovu: <http://www.slovenski-oktet.si/index.php/o-nas/53-nekdanji-pevci#samovremšak>, 9. 10. 2014, zgoščenska Samo Vremšak, ZKP RTV Slovenija, 1995.

80 Milena Nograšek, »Slovenski skladatelj Samo Vremšak«, *Gorenjski glas* 48 (1995), št. 86, str. 19.

81 NN, »Vabimo vas ...«, *Kamniški občan* 34 (1995), št. 19, str. 8.

82 F. Križnar, »Maša v Kapucinski cerkvi«, *Gorenjski glas* 49 (1996), št. 4, str. 12.

usposabljanje invalidne mladine iz Kamnika.⁸³ V juliju 1996 je Vremšak skupaj s hčerko Vladko sodeloval tudi v kulturnem programu ob predstavitvi *Kamniškega zbornika*.⁸⁴

Odmeven koncert v mozaiku njegove solistične poustvarjalnosti je izzvenel konec novembra leta 1997, ko sta v Kamniku ob 200-letnici rojstva velikega avstrijskega glasbenega romantika Franza Schuberta nastopila bratsko-sestrski duo – Samo Vremšak, bariton, in Sanda Vremšak, klavir. Dr. Franc Križnar je koncert opisal s temi besedami: »[...] Umetnika sta izvedla niz skladateljevih vokalno-instrumentalnih miniatur, samospevov, najbogatejši in hkrati najgloblji Schubertov ustvarjalni fragment. Med njimi smo slišali nekaj najbolj popularnih ('Lipa', 'Podoknica', 'Glasbi', 'Ob morju' in od obeh dodatkov še duhovni samospev 'Ave Marija'), vmes pa še nekaj najtežjih ('Kam', 'Popotnik', 'Kažipot', 'Postanek', 'Pomladni sen', 'Ti si moj mir' – po njem sta umetnika tudi poimenovala ta večer! 'Njena podoba', 'Vojščakova slutnja', 'Mlinar in potok'. 'Mornarjeva pesem zvezdama dvojčicama' in 'Ganymed'). Navdušenemu, pa maloštevilnemu občinstvu sta umetnika poleg že omenjenega dodatka ponovila še eno najpopularnejših in najbolj romantično od romantičnih Schubertovih pesmi Podoknico. Bil je to lep večer sicer ves čas izvirnega nemškega 'Lieda', prepevanja besedil različnih literarnih poetov in vseskozi Schubertovega avtorstva.«⁸⁵ Križnar je v objavi kritike tega koncerta v *Kamniškem občanu* nekoliko pokomentiral tudi Vremšakov glas, in sicer:

»[...] Morda umetnika nista imela preveč sreče s slabim klavirjem, pa tudi Vremšakov, nekaj prodorni in kleni baritonski moški pevski glas, zdaj glas 67-letnika, počasi že peša. Navkljub vsem tem ugotovitvam pa sta pevčeva dikcija in muzikalnost še vedno na ravno pravnji ravni; na taki, da je v njegovi pevski interpretaciji še vedno moč uživati.«⁸⁶

Vremšak, ki se je konec 90. let bližal 70-letnici, je v naslednjih letih postopno zmanjševal število koncertnih nastopov. V letu 1998 je umetnik kot solist nastopil v okviru cikla *Musica Aeterna* na koncertu z naslovom *Od Verdija do sodobnosti*, kjer so se predstavili orglavka Marija Holcar in *Ansambel slovenskih pevcev sakralne glasbe* pod Vremšakovim vodstvom, kot solist pa se je poleg Vremšaka predstavil tudi tenorist Miran Žitko.⁸⁷

V letu 1999 sta v galeriji Veronika v Kamniku konec marca na koncertu samospevov tujih in domačih avtorjev z naslovom *Mesec v izbi* predstavila Samo in Sanda Vremšak.⁸⁸ Med dosegljivimi viri in literaturo nastopov Sama Vremšaka v letu 2000 in kasneje ni bilo več zaslediti, iz česar je mogoče sklepati, da je koncert samospevov z naslovom *Mesec v izbi* bil med njegovimi zadnjimi, če ne celo zadnji!

83 NN, »Vabimo vas ...«, *Kamniški občan* 35 (1996), št. 2, str. 8, Vera Mejač, »S koncertom do računalnikov«, *Kamniški občan* 35 (1996), št. 3, str. 2.

84 F. S., »Predstavitve kamniškega zbornika«, *Kamniški občan* 35 (1996), št. 13, str. 7.

85 F. Križnar, »Kamniška Musica aeterna«, *Gorenjski glas* 50 (1997), št. 92, str. 8.

86 F. Križnar, »Ob zaključku 200. obletnice rojstva Franza Schuberta«, *Kamniški občan* 36 (1997), št. 22, str. 6.

87 M. Nograšek, »Od Verdija do sodobnosti«, *Gorenjski glas* 51 (1998), št. 88, str. 18.

88 NN, »Občina Kamnik praznuje«, *Kamniški občan* 38 (1999), št. 6, str. 2.

Slika 1: Nastop Sama Vremšaka ob kulturnem prazniku leta 1989

Vir: Zasebni arhiv družine.

Spomini na baritonista Sama Vremšaka

Samo Vremšak je bil izjemno cenjen umetnik tako v rodnem Kamniku kot tudi drugod. Ob njegovi smrti leta 2004 so se Vremšaka kot baritonista nekateri znani Kamničani spominjali takole:

- Darka Skalar, hči violinista Maksimiljana Skalarja: *»Kot pevec je bil čudovit interpret in je pel tudi na lastno željo na pogrebu mojega očeta, saj ga je zelo spoštoval.«*
- Primož Krt, član kamniške Lire, solist: *»Bil je solopevec nemirnega duha, do svojih pevcev zelo zahteven in neusmiljen. S profesorjem Vremšakom sem sodeloval pri dveh zborih, pri Liri in Pevcih slovenske sakralne glasbe.«*⁸⁹

Spremljevalca baritonista Sama Vremšaka

V solistični karieri Sama Vremšaka se je zvrstilo kar precej različnih koncertnih spremljevalcev, med drugim Marija Holcar, Jakob Jež in Primož Lorenz, vendar viri potrjujejo, da sta bila njegova redna spremljevalca organist Hubert Bergant in pianist Leon Engelman, kar gotovo ni naključje, saj so bili vsi trije priznani umetniki in sodelavci na Akademiji za glasbo v Ljubljani.

Organist, pianist in umetnostni zgodovinar **Hubert Bergant** (1934–1999) je na Akademiji za glasbo v Ljubljani leta 1959 diplomiral iz klavirja, leto kasneje pa iz orgel. Po orgelski diplomi je leta 1963 opravil še podiplomski študij, leto kasneje (1964) pa je diplomiral še iz umetnostne zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Po orgelski

⁸⁹ NN, »Spomini na kamniškega maestra«, *Kamniški občan* 43 (2004), št. 18, str. 11.

diplomi se je izpopolnjeval v orgelski igri pri Antonu Heillerju in Hansu Haselböcku.⁹⁰ V obdobju 1964–1971 je bil profesor umetnostne zgodovine na gimnaziji v Novi Gorici in ravnatelj Glasbene šoli Nova Gorica. V obdobju 1972–1999 je poučeval orgle na Akademiji za glasbo v Ljubljani, leta 1982 je bil imenovan v rednega profesorja. Bil je vodilni slovenski organist, ki je s pogostim nastopanjem doma in na mnogih turnejah po domovini in na tujem sam in v komornih zasedbah nastopil na več kot 100 koncertih ter med drugim izvedel vsa Bachova orgelska dela in na čembalu njegov *Dobro uglašeni klavir*. Krstil je številna slovenska in jugoslovanska dela za orgle, posnel dve LP- in tri CD-plošče ter napisal knjigo *Ob orglah* (Nova Gorica, 1996). Za svoje izjemno delo je leta 1977 prejel nagrado Prešernovega sklada.⁹¹

Pianist **Leon Engelman** (1930) je diplomu iz klavirja opravil leta 1957 v razredu Antona Ravnika na ljubljanski Akademiji za glasbo. Bil je korepetitor v Operi SNG Ljubljana, nato se je posvetil predvsem komorni glasbi in pedagoškemu delu. V obdobju 1964–1980 je vodil trio *Pro musica rara*. Leta 1966 je postal producent na Radiu Ljubljana, nato je bil urednik za komorno glasbo, v obdobju 1986–1996 pa vodja urednikov za resno glasbo. Predaval je na Pedagoški akademiji in bil zunanji sodelavec na Akademiji za glasbo v Ljubljani (predaval je klavir, zgodovino klavirske literature, in teorijo komorna glasbe).⁹² Nastopal je solistično in kot klavirski spremljevalec. V obdobju 1971–1986 je pisal eseje in glasbene kritike za časnik *Delo*. Upokojil se je leta 1996. Leta 1993 je Društvo glasbenih umetnikov Slovenije Engelmanu podelilo Betettovo nagrado – najvišje priznanje za umetniško ustvarjanje v glasbi na slovenskih tleh.⁹³

Sklep

Kljub temu da je bil Samo Vremšak primarno skladatelj in zborovodja, je kot pevec v skoraj petinštiridesletni solistični karieri baritonista pustil v slovenski kulturi neizbrisno sled, o čemer pričajo njegovi prepoznavni nastopi na najpomembnejših slovenskih festivalih, kot so *Revolucija in glasba*, *Kogojevi dnevi*, *Slovenski glasbeni dnevi*, številni samostojni koncerti sakralnih in posvetnih del, redna sodelovanja z zborom Consortium musicum in drugimi zasedbami ter ne nazadnje številni arhivski posnetki RTV Slovenija.

Vremšakova solistična poustvarjalnost vsekakor ne sodi na rob njegovega vsestranskega delovanja, saj je bil baritonist velike pevske kulture – odlikovale so ga izjemne interpretacije, v katerih je bilo mogoče najti tako tehnično brezhibno pripravljenost, prodorne višine kot tudi dobro dikcijo in specifično zaokroženo/prijetno...barvo glasu. Vremšak, čigar umetniška kariera se je počasi in vidno vzpenjala, je posebno naklonjenost namenjal izvajanju slovenskega samospeva. Uglasbene verze slovenskih poetov je kvalitetno poustvaril ne samo doma, ampak tudi na tujem.

Med Vremšakove najpomembnejše poustvarjalne dosežke uvrščamo koncert v okviru VIII. koncerta Društva slovenskih skladateljev leta 1971, kjer sta se s pianistom Leonom Engelmanom predstavila z domačimi in tujimi samospevi, prav tako je potrebno

90 A. K., »Hubert Bergant«, Kamniško-komendski biografski leksikon, dostopno na spletnem naslovu: <http://www.leksikon.si/Oseba/OsebaId/11>, 1. 11. 2014.

91 T. Stanonik, L. Brenk, n. d., str. 59.

92 »Leon Engelman«, Spletni biografski leksikon znanih Gorenjk in Gorenjcev, dostopno na spletnem naslovu: <http://www.gorenjci.si/osebe/engelman-leon/534/>, 1. 11. 2014.

93 T. Stanonik, L. Brenk, n. d., str. 229.

izpostaviti nastop Vremšaka in Engelmana na 29. Mednarodnem poletnem festivalu v Ljubljani leta 1980, kjer je Vremšak verjetno kot prvi Slovenec izvedel celoten pevski ciklus *Labodji spev* Franza Schuberta. Vrhunec solistične poustvarjalnosti Sama Vremšaka zagotovo predstavljajo leta 1990 izvedeni trije samospevi večeri pod skupnim naslovom *Od čitalnic do danes*, kjer sta z Leonom Engelmanom v Kamniku poustvarila kar osemindvajset samospevov slovenskih avtorjev od sredine 19. stoletja do takrat še živečih in ustvarjajočih slovenskih skladateljev oz. najmlajše generacije. V letu 1993 sta organist Hubert Bergant in Samo Vremšak slovensko glasbeno ustvarjalnost preteklega in novejšega doba predstavila na samostojnem koncertu v švicarskem mestu Steinhausen, in sicer v okviru mednarodnega orgelskega festivala *Internationale Orgeltage*, ki prav tako predstavlja pomemben poustvarjalni dosežek Sama Vremšaka.

Sama Vremšaka lahko nedvomno uvrstimo med pomembnejše slovenske baritoniste druge polovice 20. stoletja!

SOLO CAREER OF BARITONE SAMO VREMŠAK

Summary

Despite the fact that Samo Vremšak was primarily a composer and conductor, he left an indelible mark in his almost forty-five year solo career as a baritone, which can be seen in his regular participation in the festivals *Revolucija in glasba*, *Kogojevi dnevi*, *Slovenski glasbeni dnevi*, independent concerts of sacred and secular works, as well as his regular collaboration with the Consortium musicum choir and other ensembles. Taking all of this into account, we can certainly say that the solo career of Samo Vremšak was a significant element of his versatile work. He was a baritone of impeccable singing culture - demonstrated by his extreme interpretations of solo songs in which it was possible to find technically flawless performances as well as good diction and a specific tone of voice. Vremšak, whose artistic career grew slowly and prudently, dedicated much to the implementation of the Slovenian lied, interpretations of which were heard not only at home but also abroad. This article highlights the solo career of Samo Vremšak, which may have been neglected in the eyes of professional and lay audiences. Vremšak is undoubtedly one of the most important Slovenian baritone singers of the second half of the 20th century.